

فصلنامه مدیریت شهری - شماره ۲۱ - پائیز ۱۳۸۷
Modiriyat Shahri - No.21 . Autumn 2008

۱۸-۷

زمان دریافت مقاله:

۱۳۸۶/۱۲/۴

زمان پذیرش نهایی:

۱۳۸۷/۶/۴

بررسی کمی و کیفی فضاهای شهری در تهران از دیدگاه کاربری برای معلولان (مطالعه موردی: پارک لاله)

هومن بهمن پور*

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، شاهرود، ایران.

بهرنگ سلاجقه**

عضو هیأت علمی دانشکده محیط زیست و انرژی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

Quantities and qualitative survey of Tehrans' urban space from disables' perspective case study: Laleh park

Abstract

Urban permanent development means the wishes' achievement and answering the main requirements of all levels and in this case the disables have the same amount of share compared to other citizens. Parks and urban green spaces have always been a place for everyone to spend some time away from their problems. This article is written to improve these spaces' usage specially for disables. Thus Laleh park which is one of the biggest and oldest parks has been chosen and then considering the existing standards for disables has been evaluated and compared here the Brunton machine was used to determine the gradient. The chosen standards using the Delfi method were categorized in 30 separate groups (physically and service). Results show that Laleh park from having the essential conditions' perspective for the disables is in an average level in the way that only 30% of the standards have been considered. The main problems in the park are in fields of convince and services, the toilets, public phones, the ways and the mugs do not have a suitable design and usage. To mention some positive notes in the park we can name the suitable gradient in most spaces, suitable urban benches and kerbs in the ways.

Keywords: urban permanent development, urban park, urban design criterions and standards, disables.

چکیده

توسعه پایدار شهری، به معنای تحقق یافتن آرزوها و برآورده ساختن نیازهای اساسی تمامی اقشار جامعه می‌باشد. در این میان، معلولان نیز از سهمی برابر با دیگر شهروندان برخوردار می‌باشند. پارک‌ها و فضاهای سبز شهری همواره به منزله مأمونی برای تمامی اعضای جامعه در ارتباط با گذران ساعاتی فارغ از هیاهوی زندگی و مشکلات عدیده آن می‌باشد. مقاله حاضر با هدف ارتقای کاربری‌های این گونه فضاها، به ویژه برای معلولان جسمی و حرکتی، تدوین گردیده است. بدین منظور ابتدا پارک لاله به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین پارک‌های شهری تهران انتخاب گردیده و سپس با در نظر گرفتن معیارها و ضوابط موجود در کشور در زمینه بهره‌مندی معلولان از امکانات و تسهیلات شهری، اقدام به ارزیابی و بررسی مقایسه‌ای گردیده است. در این میان، از دستگاه کمپاس برانتون (Brunton) با قابلیت امتدادیابی و آزمون سنجی به منظور تعیین شیب استفاده گردید. معیارهای انتخابی از طریق فن دلفی و در ۳۰ دسته جداگانه طبقه‌بندی گردیدند (کالبدی و خدماتی). نتایج حاصل شده بیانگر آن است که پارک لاله از لحاظ دارا بودن شرایط لازم برای استفاده معلولان در وضعیت متوسطی به سر می‌برد. به طوری که تنها ۳۰ درصد از معیارهای انتخابی در پارک رعایت شده‌اند. عمده مشکلات موجود در پارک در زمینه تسهیلات و خدمات موجود می‌باشد. سرویس‌های بهداشتی، تلفن عمومی، مسیرهای اتصال و آبخوری‌ها از طراحی و کاربری مناسبی برخوردار نمی‌باشند. از نکات مثبت موجود در پارک نیز می‌توان به شیب مناسب در اکثر قسمت‌های پارک و همچنین رعایت ارگونومی در طراحی مبلمان شهری و نصب جدول در حاشیه محورها اشاره داشت.

واژگان کلیدی:

توسعه پایدار شهری، پارک شهری، ضوابط و معیارهای طراحی شهری، معلول جسمی و حرکتی

* نویسنده مسئول مکاتبات، تلفن: ۰۹۱۲۲۱۸۳۵۱۹، E-mail: hoomanb1356@yahoo.com

** در تهیه و تنظیم این مقاله از جناب آقای مهندس مجید طالب بیدختی، مدیر عامل محترم شرکت مهندسی مشاور ایده‌پردازان توسعه و جناب آقای مهندس اسماعیل زاده، به پاس زحمات و مساعدت‌هایشان تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

مقدمه

فضاهای عمومی شهری، امروزه در برنامه‌های توسعه شهری جایگاه با اهمیتی یافته‌اند. این امر ناشی از تأثیر این گونه فضاها در تقویت وجهه فرهنگی - اجتماعی شهر و در نتیجه تولید سرمایه‌های اجتماعی است. در مباحث شهرسازی، فضاها به سه دسته تقسیم می‌گردند:

- ۱) فضاهای عمومی: که عرصه تعامل اجتماعی کلیه ساکنان شهر است.
- ۲) فضاهای نیمه عمومی: که حد واسط بین عرصه رفتارهای خصوصی و عمومی تلقی می‌شود.
- ۳) فضاهای خصوصی: که حریم افراد و گروه‌های خاص به شمار می‌آید (رفعیان، ۱۳۸۵).

در این مقاله به دلیل اهمیت فضاهای عمومی شهری، تعامل بین این گروه از معلولان به عنوان یکی از گروه‌های آسیب‌پذیر اجتماعی مدنظر قرار می‌گیرد.

از آنجا که ساکنان شهرها، حقوق برابر در استفاده از این گونه فضاهای عمومی شهری دارند، لذا، ایجاد فضاهایی مناسب و مطلوب برای تمام گروه‌های سنی و جنسی و به ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر (نظیر کودکان، زنان، سالم‌خوردگان و ناتوانی جسمی) بخشی از وظایف برنامه‌های توسعه شهری (در بعد برنامه‌ریزی یا طراحی شهری) قلمداد می‌شود.

طبق آمار سازمان بهداشت جهانی (WHO) ده درصد جمعیت جهان به چهار معلولیت جسمی می‌باشند، که همگی نیازمند برخورداری و دسترسی به سیستم‌های عمومی جامعه از جمله مراکز درمانی، تجاری، اداری، خدماتی، تفریحی، حمل‌ونقل، صنعتی، آموزشی، مذهبی و ورزشی می‌باشند. اتخاذ تمهیداتی به منظور برخورداری و در اختیارگذاری خدمات این مراکز، خود دلیلی بر به رسمیت شناختن حقوق اجتماعی این افراد و رعایت اصل برابرسازی فرصت‌ها برای کلیه اقشار جامعه خواهد بود.

با بررسی‌هایی که در زمینه مشکلات معلولان به عمل آمده، مشخص گردیده که عمده‌ترین مسأله این گروه مشکلات روحی و روانی و بیش از همه عدم اعتماد به نفس و همچنین زمان بیکاری فراوان در مقایسه با افراد

عادی جامعه است. همچنین سایر مسایل اجتماعی از قبیل مشکلات استفاده از وسایل ایاب‌وذهاب و مشکل عدم بهره‌مندی از امکانات ورزشی و تفریحی است که به خوبی می‌تواند پُرکننده ایام فراغت آنها باشد. جامعه‌شناسان اثبات کرده‌اند که مشکلات روانی یک موجود معلول که زاییده عدم آمیختگی او با محیط اطراف خود و انزوایی و گوشه‌گیری آن فرد است، می‌تواند اثرات جبران‌ناپذیری بر جامعه و مناسبات حاکم بر آن داشته باشد.

در بند ۲۵ مصوبه سی‌وهفتمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ارتباط با حقوق افراد معلول چنین آمده است:

«اصل تساوی حقوق معلولین و افراد سالم حاکی از آن است که نیازهای کلیه افراد جامعه از اهمیت یکسانی برخوردار بوده و رفع این نیازهاست که می‌باید اساس برنامه‌ریزی جوامع را تشکیل دهد. این اصل حکم می‌کند که منابع به گونه‌ای به کار گرفته شوند که امکانات و فرصت‌های یکسان برای تمامی افراد جامعه تضمین شود.»

در تمام کشورهای جهان، معلولان جسمی و حرکتی، بخشی از جمعیت را تشکیل می‌دهند که همانند دیگر مردم بایستی برای رفع احتیاجات خود بتوانند در سطح شهر حرکت کرده و به تکاپو بپردازند. مناسب‌سازی سطح عبور و کیفیت دسترسی‌ها، اکنون مقدم بر هر خدمت دیگری به این گروه از جامعه قرار دارد.

اصلاحات در سطح عبور و کیفیت دسترسی‌ها چه در وضع موجود و چه در توسعه و نوسازی‌های آینده بایستی مطابق معیارهای صحیح فنی و الزامات قانونی انجام شود.

تعاریف و اصطلاحات

- فضای سبز شهری^۱: منظور از فضاهای سبز شهری، نوعی از سطوح کاربری زمین شهری با پوشش‌های گیاهی انسان‌ساخت است که هم واجد «بازدهی اجتماعی» و هم واجد «بازدهی اکولوژیکی» هستند.

فضاهای سبز شهری از دیدگاه شهرسازی در برگیرنده بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش‌های گیاهی تشکیل

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahrī
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

در ایران در حدود ۶/۵ میلیون معلول وجود دارد، که از این تعداد ۳۲۰ هزار نفر دارای معلولیت جسمی و حرکتی، ۹۰۰ هزار نفر معلول ذهنی، ۵۰۰ هزار نفر افراد با اختلال بینایی و ۴۰۰ هزار نفر افراد با اختلال شنوایی هستند (نمودار شماره ۱).

دلیل انتخاب صندلی چرخدار: به منظور عمومیت بخشیدن به ضوابط، به طوری که بتواند جوابگوی گروه وسیعی از معلولان جسمی- حرکتی باشد، صندلی چرخدار به عنوان حجم‌ترین و جاگیرترین وسیله کمکی و شخص معلول استفاده‌کننده از آن با بیشترین محدودیت حرکتی مبنای قرار داده می‌شود.

مواد و روش‌ها

در ابتدا اقدام به گردآوری اطلاعات پایه در خصوص وضعیت کمی و کیفی پارک لاله گردیده و سپس نسبت به جمع‌آوری ضوابط و معیارهای مرتبط با معلولان اقدام لازم صورت گرفته است و در نهایت با مقایسه اطلاعات حاصله، نسبت به بحث و نتیجه‌گیری پیرامون موارد فوق‌الذکر، اقدام گردید (نمودار شماره ۱).

تجهیزات فنی جهت اندازه‌گیری شیب در سطوح مختلف پارک عبارتند از:

شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کنار کالبد بی‌جان شهر، تعیین‌کننده ساخت مورفولوژیک شهر است. فضاهای باز شهری از یک سو، در برگیرنده فضاهای سبز موجود و از سوی دیگر، به صورت فضاهایی بالقوه جهت توسعه فضاهای سبز شهری مطرح می‌شوند...^۲

توسعه شهری پایدار^۳: توسعه شهری پایدار عبارت است از «ارتقای کیفیت زیست شهری از جمله بخش‌های اکولوژیک، فرهنگی، سیاسی، تأسیساتی، اجتماعی و اقتصادی بدون اعمال هر گونه فشاری بر نسل‌های آینده با فشاری که در نتیجه کاهش سرمایه‌های طبیعی و انحصارات محلی اعمال می‌شود»^۴.

به عبارت دیگر، توسعه شهری پایدار بر راه‌های توسعه و مدیریت به شیوه‌ای پایدار تمرکز و تأکید دارد که در آن، به تقویت و ارتقای برخی از جنبه‌های توسعه پایدار از جمله عملکرد انرژی، فضای سبز و واحدهای همسایگی اشاره شده است (Register, 2003).

معلول جسمی و حرکتی: به فردی اطلاق می‌شود که به هر علت دچار ضعف، اختلال و یا عدم توانایی در انجام‌های حرکتی شده و برای تحرک، نیاز به استفاده از پاره‌ای وسایل کمکی داشته باشد.^۵

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahr
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

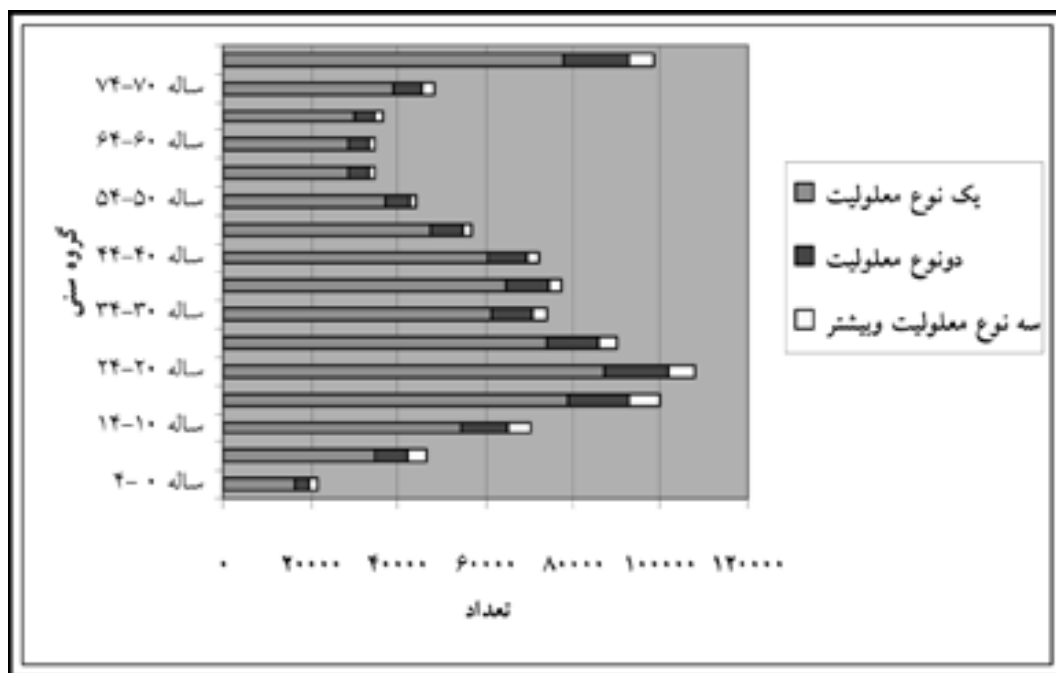
■ ۹ ■

۲- کتاب سبز شهرداری؛
جلد نهم؛ فضاهای سبز
شهری؛ ۱۳۷۹.

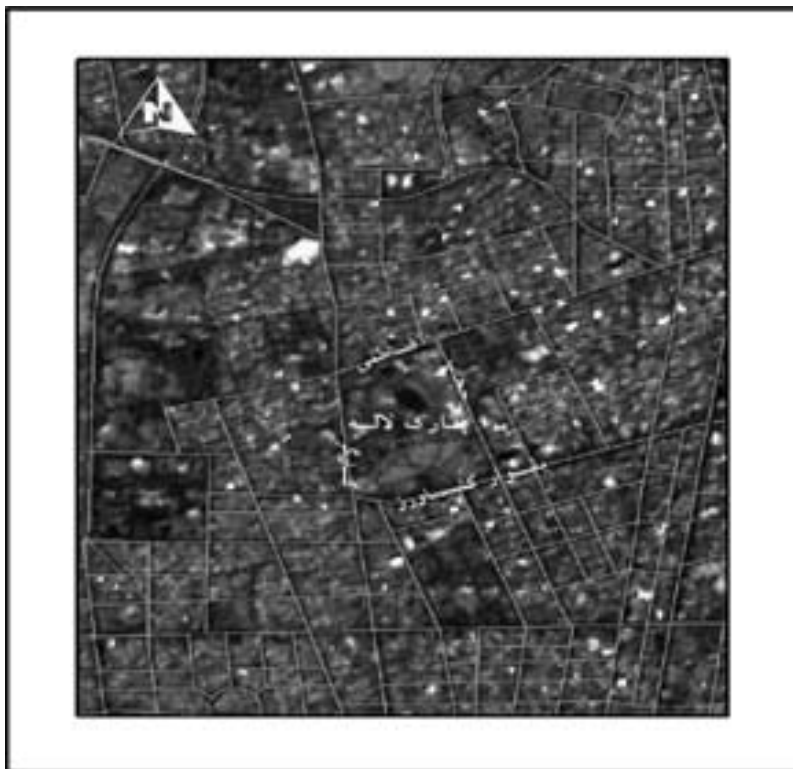
3- Sustainable Urban
Growth

4- Subject matters.
com/indicators/
sustainability/Defini-
tionCommunity.html

۵- ضوابط و مقررات
شهرداری و معماری
برای معلولین جسمی -
حرکتی؛ وزارت مسکن و
شهرداری؛ ۱۳۶۸.

(نمودار شماره ۱) وضعیت معلولان کشور بر اساس گروه سنی (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵)

(تصویر شماره ۱) موقعیت پارک لاله و خیابان‌های اطراف آن بر روی تصویر ماهواره‌ای aster

در قالب مجموعه ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولین جسمی - حرکتی مصوبه مورخ ۸/۳/۱۳۶۸ همچنین شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران) می‌گردد. همچنین در برخی موارد، به منظور افزایش دقت مطالعات، از ضوابط و استانداردهای موجود در منابع خارجی نیز بهره گرفته شده است.^۶

(نمودار شماره ۲) نمودار گردش کار و چرخه مطالعاتی

- متر نواری ۵۰متری
 - کمپاس برانتون (Brunton) با قابلیت امتدادیابی،
 - آزیموت‌سنجی و شیب‌سنجی
 - دوربین دیجیتال
 - نقشه پارک با مقیاس ۵۰۰۰۰/۱ (سازمان نقشه‌برداری کشور)

در این تحقیق، اطلاعات مربوط به فضاهای سبز شهری و پارک‌ها، براساس آمار سال ۱۳۸۵ سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران در نظر گرفته شده‌اند. همچنین آمار جمعیتی شهر تهران (مناطق ۲۲گانه) براساس مدل‌های پیش‌بینی مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۵ اقتباس گردیده‌اند. به منظور سنجش و تطبیق دقیق، در ۱۵ مقطع مختلف و با اندازه‌های ۲۰متری و ۴۵متری شیب‌سنجی در طول مسیرهای اصلی و فرعی پارک و ورودی‌های پارک انجام یافته است (جدول شماره ۱).

در پایان و براساس اطلاعات به دست آمده از وضعیت پارک لاله (از بعد کمی و کیفی) اقدام به مقایسه آن با استانداردهای داخلی (استاندارد پیشنهادی توسط مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن وزارت مسکن و شهرسازی

(تصویر شماره ۳) تجهیزات مورد استفاده جهت اندازه‌گیری شیب در پارک لاله

(تصویر شماره ۲) بهره‌گیری از کمپاس مدل به همراه متر جهت اندازه‌گیری شیب

(تصویر شماره ۵) اندازه‌گیری شیب در مسیرهای اصلی و فرعی پارک لاله

(تصویر شماره ۴) اندازه‌گیری شیب در مقطع نگارخانه تا لوازم بدنسازی

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahri
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

■ ■ ■

و نوجوانان، لوازم بدنسازی، زمین فوتبال(چمن مصنوعی)، آمفی تئاتر روباز، غرفه‌های وزارت کار و امور اجتماعی و... می‌باشد(تصویر شماره ۶).
نظر به آنکه پارک لاله از جمله بزرگ‌ترین، قدیمی‌ترین و مجهزترین پارک‌های شهری در تهران و ایران می‌باشد و با توجه به موقعیت مکانی این پارک، اقدام به مطالعه و بررسی ویژگی‌های این پارک (از دیدگاه کاربری معلولان) شده است.

در جدول شماره ۱، مقاطع اندازه‌گیری شده در پارک لاله، به منظور سنجش میزان شیب، در ۱۵ نقطه ارائه گردیده است. در تصویر شماره ۶، مسیرهای اصلی پارک که مورد سنجش قرار گرفته‌اند با رنگ مشکی مشخص گردیده‌اند. همچنین، در جدول شماره ۲، چک‌لیست ضوابط و معیارهای پایه جهت بهره‌مندی مطلوب معلولان از تسهیلات و امکانات پارک، ارائه گردیده است.

یافته‌های تحقیق:

همان‌طور که پیشتر نیز اشاره گردید؛ در این تحقیق ابتدا نسبت به شناسایی وضعیت کمی و کیفی پارک لاله تهران اقدام گردیده و سپس چک‌لیستی از ضوابط و معیارهای اساسی و پایه در زمینه طراحی پارک‌های درون‌شهری ویژه معلولان تهیه گردید و در نهایت اقدام به مقایسه تطبیقی آنها با وضعیت موجود پارک شده است.

شرح وضع موجود پارک لاله تهران:

پارک لاله با وسعتی در حدود ۲۷۱۲۴۶ مترمربع در ناحیه ۲ از منطقه ۶ شهرداری تهران واقع گردیده است و پارکی با مقیاس منطقه‌ای به حساب می‌آید. این پارک دارای مسیرهای اصلی و فرعی فراوانی می‌باشد و دارای ۳ زمین بازی ویژه کودکان، ۴ مسیر ورودی، فضاهای ورزشی و تفریحی، مسجد، نگارخانه، سوله ضدزلزله چندمنظوره، کانون پرورش فکری کودکان

(تصویر شماره ۶) موقعیت محورهای اصلی و فرعی پارک لاله

(جدول شماره ۱) مقاطع اندازه‌گیری شده در پارک لاله به منظور سنجش میزان شیب

شماره مقطع	طول مقطع مورد اندازه‌گیری	مسیر	شیب (درجه)	شیب (درصد)	شیب عرضی (جانبی)
۱	۲۰	از نگارخانه تا ۲۰ متر	۲	۴	-
۲	۲۰	از قطعه ۱ تا ۲۰ متر	۲	۴	۰
۳	۲۰	از قطعه ۲ تا ۲۰ متر	۴,۵	۷,۵	-
۴	۲۰	از قطعه ۳ تا لوازم بدنسازی	۵۲,۳	۵,۵	۰
۵	۲۰	از قطعه ۴ تا ۲۰ متر	۱	۲	-
۶	۴۵	از آبنمای اصلی تا نیمه آبنمای پلکانی	۳	۵	۵,۱-۲
۷	۴۵	از نیمه آبنمای پلکانی اول تا ابتدای آبنمای پلکانی دوم	۲	۴	-
۸	۴۵	از ابتدای آبنمای پلکانی دوم تا آبنمای ابوریحان	۲,۵	۴,۲	-
۹	۲۰	از ورودی کارگر تا موازات ساختمان امور اداری	۲-۱,۵	۲-۴	-
۱۰	۲۰	از موازات ساختمان اداری تا ۲۰ متر	۱	-	-
۱۱	۲۰	از قطعه ۱۰ تا ۲۰ متر	۰,۵	۱	-
۱۲	۲۰	از قطعه ۱۱ تا ۲۰ متر	۱	۲	-
۳۱	۲۰	از قطعه ۱۲ تا ۲۰ متر پشت موزه هنرهای زیبا	۰,۵	۱	-
۱۴	۲۰	از پشت موزه تا شروع غرفه‌های وزارت کار و امور اجتماعی	۳,۲	۶	-
۱۵	۲۰	از شروع غرفه‌ها تا ۲۰ متر	۳	۵,۶	-

همان طور که در (جدول شماره ۱) مشاهده می شود در ۱۵مقطع با اندازه های ۲۰ متری و ۴۵متری شیب سنجی در طول مسیرهای اصلی و فرعی پارک و ورودی های پارک، مورد سنجش قرار گرفته است.

(جدول شماره ۲) چکلیست ضوابط و معیارهای پایه ویژه معلولان در پارک

هیچ یک از موارد	برخی موارد	همه موارد	معیارها و ضوابط
			حداقل عرض پیاده رو و مسیرهای پارک ۱۲۰ سانتیمتر می باشد.
			حداکثر شیب عرضی پیاده رو و مسیرهای پارک ۲درصد می باشد.
			حداکثر شیب طولی پیاده رو در مسیرهای بدون حفاظ و دستگیره ۵درصد می باشد.
			حداکثر شیب طولی پیاده رو در مسیرهای دارای حفاظ و دستگیره ۸درصد می باشد.
			حداکثر شیب قسمت اتصال ۳درصد است.
			در حاشیه محورها از جدول و یا اختلاف سطح استفاده گردیده است.
			جدول به کار رفته حداقل دارای ۵سانتیمتر ارتفاع می باشند.
			پوشش کف از جنس موادی با خاصیت غیرلغزندگی و سخت می باشد.
			روی تمامی شیرفلکه ها با پوشش مناسب مستور گردیده است.
			شبکه های به کار رفته در معابر دارای درزها و منافذی باریک (کمتر از ۱ سانتیمتر) هستند.
			شیارهای شبکه ها عمود بر مسیر حرکت ویلچر می باشند.
			در اطراف پارک، محلی جهت توقف (پارکینگ) ماشین معلولان وجود دارد.
			پارکینگ ویژه معلولان در اطراف پارک، دارای حداقل عرض ۳/۵ متر است.
			حداقل اندازه سرویس بهداشتی ۱۷۰×۱۵۰ سانتیمتر است.
			درب تمامی سرویس های بهداشتی به بیرون باز می شود.
			در توالت ها از دستگیره های کمکی در طرفین کاسه توالت استفاده می شود.
			ارتفاع دستگیره ها در توالت ها ۷۰ سانتیمتر از کف و ۲۰ سانتیمتر از لبه جلویی کاسه توالت است.
			شیرهای دستشویی اهرمی و بدون مانع می باشند.
			در دستشویی ها آینه به کار رفته که فاصله لبه پایینی آن تا کف زمین ۹۰ سانتیمتر می باشد.
			چراغ های راهنما در خیابان های اطراف پارک دارای دکمه کنترل شخصی می باشد (ویژه معلولان).
			تلفن عمومی ویژه معلولان در پارک به کار رفته است.
			تلفن ها دارای شماره گیر دکمه ای و با نقش برجسته می باشند.
			حداکثر ارتفاع دستگاه تلفن تا سطح زمین ۱۰۰ سانتیمتر است.
			ارتفاع دستشویی تا سطح زمین ۸۱ - ۸۶ سانتیمتر است.
			زیر دستشویی ها دارای فرورفتگی برای راحتی معلولان می باشد.
			حداقل عرض فضا در دستشویی ها ۷۹×۱۲۲ سانتیمتر است.
			حداکثر ارتفاع آبخوری ها ۸۶ سانتیمتر و حداقل آن ۷۶ سانتیمتر است.
			وسایل ورزشی ویژه معلولان در پارک موجود می باشد.
			حداقل ارتفاع نیمکت از سطح زمین ۴۵ سانتیمتر است.
			در پارک واحدهای امدادی حضور دارند.

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahrī
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

معرفی معیارها و ضوابط:

الف) مسیرها و محورهای پارک:

- حداقل عرض مسیر حرکت می باید ۱۲۰ سانتیمتر باشد.
- حداکثر شیب عرضی مسیر حرکت می باید ۲درصد باشد.
- حداکثر شیب طولی مسیر حرکت در مسیرهای بدون حفاظ و دستگیره می باید ۵درصد باشد.
- حداکثر شیب طولی مسیر حرکت در مسیرهای دارای حفاظ و دستگیره می باید ۸درصد باشد.
- حداقل عرض محور اتصال می باید ۱۲۰ سانتیمتر باشد.
- حداکثر شیب قسمت اتصال می باید ۳درصد باشد.
- در حاشیه محورها و مسیرها می باید از جدول و یا اختلاف سطح استفاده گردد، با حداقل ارتفاع ۵سانتیمتر.
- پوشش کف مسیر می باید از جنس موادی با خاصیت غیرلغزندگی و سخت باشد.
- روی تمامی شیرفلکه‌ها می باید با پوشش مناسب مستور گردد.
- شبکه‌های به کار رفته در معابر، دارای درزها و منافذی باریک (کمتر از ۱ سانتیمتر) بوده و عمود بر مسیر حرکت ویلچر می باشند.

ب) خدمات و تسهیلات:

- در اطراف پارک، محلی جهت توقف ماشین معلولان (پارکینگ) می باید وجود داشته باشد.
- پارکینگ ویژه معلولان در اطراف پارک، می باید دارای حداقل عرض ۵/۳ متر باشد.
- تلفن عمومی ویژه معلولان در پارک می باید به کار گرفته شود، به طوری که دارای شماره گیر دکمه‌ای و با نقش برجسته بوده و حداکثر ارتفاع دستگاه تلفن تا سطح زمین ۱۰۰ سانتیمتر باشد.
- چراغ‌های راهنما در خیابان‌های اطراف پارک می باید دارای دکمه کنترل شخصی باشند (ویژه

معلولان).

- در پارک‌ها می باید وسایل ورزشی ویژه معلولان با رعایت ارگونومی، طراحی و نصب گردند.
- درب تمامی سرویس‌های بهداشتی می باید به بیرون باز شود و حداقل اندازه سرویس بهداشتی ۱۷۰×۱۵۰ سانتیمتر می باید در نظر گرفته شود.
- در توالت‌ها از دستگیره‌های کمکی در طرفین کاسه توالت می باید استفاده گردد و ارتفاع دستگیره‌ها در توالت‌ها ۷۰ سانتیمتر از کف و ۲۰ سانتیمتر از لبه جلویی کاسه توالت می باید باشد.
- شیرهای دستشویی می باید اهرمی و بدون مانع باشند.
- در دستشویی‌ها آینه نصب گردیده بطوریکه فاصله لبه پایینی آن تا کف زمین ۹۰ سانتیمتر باشد.
- ارتفاع دستشویی تا سطح زمین ۸۱ - ۸۶ سانتیمتر می باید باشد.
- حداقل عرض فضا در دستشویی‌ها ۱۲۲×۷۹ سانتیمتر می باید در نظر گرفته شود و زیر دستشویی‌ها می باید دارای فرورفتگی جهت راحتی معلولان باشد.
- حداکثر ارتفاع آبخوری‌ها ۸۶ سانتیمتر و حداقل آن ۷۶ سانتیمتر می باید باشد.
- حداقل ارتفاع نیمکت از سطح زمین ۴۵ سانتیمتر است.

نتیجه‌گیری:

همان‌طور که از جداول شماره ۱ و ۲ استنباط می‌گردد، معیارهای مورد مطالعه در پارک لاله تهران، از وضعیت یکسانی برخوردار نمی‌باشند. با بررسی‌های به عمل آمده مشخص گردید که تنها تعدادی از ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری در تمامی بخش‌های پارک اجرا شده و قسمت عمده‌ای از آنها تنها در بخش‌های خاصی از پارک کاربرد داشته و یا اصلاً در پارک رعایت نشده‌اند. در ذیل به شرح هر یک از این موارد پرداخته

می‌شود:

شیب عرضی موجود در پارک مطابق با آیین‌نامه، حداکثر ۲ درصد است؛ ولی شیب طولی در مسیرهای دارای محافظ، برخلاف آیین‌نامه، در ۴ نقطه بیش از ۵ درصد می‌باشد؛ و شیب در مسیرهای بدون محافظ، مطابق با آیین‌نامه از ۸ درصد تجاوز ننموده است. در قسمت‌هایی از مسیرهای کم‌عرض پارک از جدول در کناره راه استفاده گردیده که دارای حداقل ارتفاع ۵ سانتیمتر می‌باشد. در برخی قسمت‌های پارک، منافذ دریچه‌ها و شبکه‌ها بسیار عریض و عمیق بوده که برخلاف آیین‌نامه است و برای حرکت ویلچر مزاحمت ایجاد می‌نماید. همچنین محورهای اتصال در بخش‌های وسیعی از پارک به‌طور صحیح طراحی نشده‌اند. در اطراف پارک هیچ‌گونه پارکینگ، چراغ راهنمایی قابل کنترل و یا تلفن عمومی ویژه معلولان به چشم نمی‌آید؛ به طوری که ارتفاع تلفن عمومی موجود در پارک حدود ۱۲۰ سانتیمتر بوده که ۲۰ سانتیمتر بیش از حد مقرر است. در سرویس بهداشتی مرکزی پارک، یک دهم از توالت‌ها اختصاص به معلولان داشته که متأسفانه به علت تخریب صورت گرفته، فاقد بهره‌برداری می‌باشد و تنها در بخش شمالی پارک، یک واحد توالت ویژه معلولان وجود دارد که دارای ابعاد مناسب برای معلولان نمی‌باشد.

در مجموع می‌توان بیان داشت که از میان معیارها و ضوابط (۳۰گانه) در نظر گرفته شده برای پارک

لاله، تنها ۳۰ درصد از آنها در تمامی بخش‌های پارک رعایت شده‌اند، ۱۶/۷ درصد در برخی از قسمت‌ها رعایت شده‌اند و ۵۳/۳ درصد نیز در هیچ نقطه‌ای از پارک دیده نشده‌اند.

با در نظر گرفتن موارد فوق، می‌توان اظهار داشت که پارک لاله، نظر به وسعت، قدمت و موقعیت خاص مکانی و نیز نزدیکی به برخی از مراکز مهم شهری، پتانسیل لازم جهت بهره‌مندی کامل از معیارهای فوق‌الذکر را دارا می‌باشد. عمده مشکلات این پارک در بخش سرویس و خدمات ویژه معلولان می‌باشد. به طوری که سرویس‌های بهداشتی موجود در پارک از لحاظ کمیّت و کیفیت به هیچ‌وجه دارای شرایط مناسب و مطلوب معلولان نمی‌باشند که این امر قابل اصلاح می‌باشد. همچنین نظر به اینکه پارک لاله در میان ۴ خیابان اصلی واقع شده است و به منظور تردد آسان معلولان، طراحی چراغ راهنمایی قابل کنترل در مسیرهای خروجی و ورودی پارک به عنوان یک نیاز مبرم مطرح می‌باشد. همچنین پیشنهاد می‌گردد، تا در چند نقطه پارک اقدام به تأسیس تلفن عمومی ویژه معلولان گردد. در برخی موارد، محورهای اتصال از یکدستی و فرم مناسب برخوردار نمی‌باشند که سبب قطع مسیرهای ارتباطی می‌گردد. در عین حال، آبخوری‌های پارک نیز در قسمت شرقی و شمالی دارای طراحی بسیار نامناسب بوده که امکان استفاده را برای معلولان و کودکان تقریباً غیرممکن ساخته است.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahri
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

■ ۱۵ ■

قطع مسیر حرکتی و عدم رعایت یکدستی در محورها

ابعاد نامناسب تلفن عمومی با ارتفاع ۱۲۰ سانتیمتری

شیب زیاد و طراحی نامناسب جهت حرکت ویلچر

نمایی از ورودی‌های نامناسب و غیر کاربردی سرویس‌های بهداشتی جهت معلولان

نمایی از توالت شکسته و غیر قابل استفاده ویژه معلولان در بخش مرکزی پارک لاله

نمایی از آبخوری با طراحی نامناسب؛
به ارتفاع زیاد و سکوی پلکانی توجه شود.

رعایت ارتفاع و عرض مناسب در طراحی مبلمان پارک

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahri
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

■ ۱۷ ■

جنس مناسب کفیوش و بستر سخت و غیرلغزنده
در پارک لاله

کاربرد جدول با حداقل ارتفاع ۵ سانتیمتر در کناره
مسیرهای حرکتی

فهرست منابع:

- ۱- استخوان‌بندی شهر تهران، معاونت فنی و عمرانی شهرداری تهران، جلد دوم، ۱۳۷۶.
- ۲- برنامه اقدام جهانی برای معلولین، سازمان ملل متحد، ترجمه مهدی بابایی اهری، سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران، ۱۳۷۲.
- ۳- فضای شهری و معلولین، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، گیسو قائم، ۱۳۶۷.
- ۴- مجنونیان، هنریک، مباحثی پیرامون پارک‌ها، فضای سبز و تفرجگاه‌ها، انتشارات سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران، ۱۳۷۴.
- ۵- معلولین و پارک، ملیحه کارگری، انتشارات واحد آموزش و تحقیقات سازمان پارک‌ها، ۱۳۷۰.
- ۶- نمونه‌هایی مستند از مناسب‌سازی محیط شهری برای معلولین، ترجمه رسول میرهادی، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۱۳۶۸.
- ۷- واحد آمار و رایانه، مساحت فضای سبز مناطق شهرداری تهران، انتشارات سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران، ۱۳۸۱.

8- Goldsmith Selwyn: Designing for the disabled, 3rd Ed, RIBA, London, 1981.

9- Sorensen, Robert James: Design for accessibility, Mc Graw Hill, New York, 1979.

فصلنامه مدیریت شهری
Modiriyat Shahrī
شماره ۲۱ - پاییز ۱۳۸۷
No.21 Autumn 2008

■ ۱۸ ■

